

Framtidsfonden, miljö och klimatfonden

Våtmarkspaketet

Sammanfattning av ansökan

Målet med åtgärderna är att återskapa och iståndsätta våtmarker i Nacka. Våtmarker har historiskt dikats ur och torrlagts till förmån för bebyggelse, skogs och jordbruk. Detta har lett till att majoriteten av Sveriges våtmarker försvunnit helt. Följden av detta är bland annat läckage av koldioxid och näringsämnen samt minskade livsmiljöer för djur och växter vilket i sin tur är ett direkt hot mot den biologiska mångfalden.

Åtgärderna i våtmarkerna utgör en starkt bidragande effekt på den biologiska mångfalden genom att skapa biotoper som nästan helt försvunnit från landskapet. Dessa biotoper skapar förutsättning för olika arter att förflyttas mellan olika platser samt att skapa nya populationer där det tidigare inte funnits några.

Åtgärder kommer också ha viss betydelse ur klimatsynpunkt då en aktiv våtmark inte läcker koldioxid. Naturvårdsverket beräknar att torrlagda våtmarker står för 20% av Sveriges utsläpp av koldioxid.

Totalt planeras för åtgärder på ett tiotal våtmarker. Bland annat, Böle mosse, Älta våtmark, skogsområden i Velamsund, Svartpotten, Glasbrukssjön och Insjön.

Åtgärderna för våtmarker går i linje med reservatsföreskrifterna.

Projektet söker medel från LONA. En förutsättning för att få bidrag är att kommunen går in som medfinansier. Medel söks också från Natur och trafiknämnden.

Åtgärderna i våtmarker är främst gynnsamt ur ett natur och miljöperspektiv men det har också en positiv inverkan på friluftslivet och stärker områdenas rekreativa och pedagogiska värden. Då våtmarkerna är igenomvuxna och svåra att överblicka idag, blir de efter åtgärderna mer tillgängliga för besökare.

Fondansökan

Syftet med åtgärderna

Våtmarker i Sverige har under lång tid dikats ut, till förmån för bebyggelse, jordbruk och skogsbruk. Detta har lett till att det i dag är ont om miljöer av denna karaktär, vilket i sin tur har påverkan på klimat, vatten och biologisk mångfald. Just i Stockholmsregionen är det särskilt ont om denna typ av mark.

Våtmarkspaketets syfte är att göra åtgärder för att på olika återskapa och aktivera några av kommunens våtmarker. Genom att återskapa våtmarker skapar man biotoper, vilka är gynnsamma för många växter och djur. Detta är starkt bidragande för att gynna och stärka den biologiska mångfalden. En aktiv våtmark fångar också upp näringsämnen ur vattnet, bidrar till att binda kol i marken, undviker läckage av koldioxid till luften. Myllrande aktiva våtmarker bidrar också till rekreativa och pedagogiska värden för besökare.

Åtgärderna går i linje med Nackas miljö och klimatmål gällande attraktiva livsmiljöer, frisk luft, rent vatten och ett myllrande växt och djurliv.

Projektet Våtmarkspaketet

Dialog förs med ett flertal organisationer och föreningar i Nacka för att hitta lämpliga platser för att iståndsätta våtmarker. Dessa är bland annat Boo miljö och naturvänner, Naturskyddsföreningen Nacka, Nacka golfklubb, Boo hembygdsförening men även med Värmdö kommun och Länsstyrelsen i Stockholm.

Våtmarkspaketet söker finansieringsmedel från Framtidsfonderna, miljö och klimatfonden. Projektet söker även medel från LONA (Den lokala naturvårdssatsningen) och investeringsmedel från Natur och trafiknämnden. En förutsättning för att kunna söka LONA bidrag är att projektet är delfinansierat från kommunen.

Genom ökad kunskap om anläggande av olika biotoper och hur dessa kan verka gynnsamt för biologisk mångfald, samt hur anläggande av just våtmarker kan verka flödesdämpande kan denna kompetens spridas internt och bland kommunens bolag, för utveckling av nya tillvägagångssätt. Redan pågår dialog med NVOA om våtmarkens fördelar.

Även dialog och erfarenhetsutbyte kan ske mellan våtmarksprojektet och vägdrift, anläggning- och planerheten för att använda sig av nya metoder för hantering av exempelvis skyfall, spridningskorridorer för växter och djur samt hur projekt kan verka för ökad biologisk mångfald.

Nacka kommun kan genom att ha genomfört dessa åtgärder, beskrivna nedan, kunna visa andra kommuner och intresseorganisationer sitt arbete med våtmarker och hur relativt enkla lösningar kan ha stor effekt.

Från KTH finns en avhandling utförd gällande ekosystemtjänster i våtmarker. Här togs exemplet Mensättra våtmark upp. Om fler våtmarker iståndsätts finns goda möjligheter att erbjuda universitet och skolor att fortsätta att göra studier i Nackas anläggningar.

Planerade åtgärder

Böle mosse, Velamsunds naturreservat

Böle mosse är en utdikad torvmosse som ligger på gränsen mot Värmdö kommun. Den är idag torrlagd och i det närmaste igenvuxen av sälg. Planen för Böle mosse är att bygga en fördämning och genom den hålla kvar vatten i mossen. En torvmosse som är täckt av vatten, binder koldioxid marken, till skillnad från en torr mosse som läcker ut koldioxid. Uppblötning av Böle mosse kommer leda till fångs av näringsämnen, inlagring av koldioxid och ökad biologisk mångfald. Efter åtgärder kommer ytan vara en mosaik av öppen vattenspegel och våtmarksväxter.

Böle mosse vår 2022. Våtmarken är utdikad och i det närmaste igenvuxen. Liten variation av växtlighet och låga naturvärden.

Visionbild av Bölemosse efter åtgärder. En våtmarksmosaik där vattennivån varierar över året samt innehåller många olika växter. Höga naturvärden och gynnsamt för biologisk mångfald.

Älta våtmark, Älta

Älta våtmark är belägen centralt i Älta, längs Ältavägen. Våtmarken är idag utdikad och inkommande dagvatten från bostadsområde och vägar leds genom våtmarken och vidare ut i Ältasjön. Genom åtgärder som bidrar till att hålla kvar vattnet i våtmarken, fångas många näringsämnen upp och ger en positiv effekt på Ältasjön. Vissa biologiska värden finns i våtmarken idag, och dessa kommer stärkas upp, genom att mer vatten tillåts hållas kvar i våtmarken och flöda ut över marken. Växtligheten kring våtmarken planeras att öppnas upp och spänger och sittplatser anläggs för att öka området rekreativa delar, för detta söks medel hos NTN.

Älta våtmark försommar 2022. Kraftigt igenvuxen med liten variation av växter. Vissa naturvärden i form av död ved samt påträffade groddjur. Våtmarken är otillgänglig och svår att överblicka.

Utloppet från Älta våtmark. Ältavägen samt omgivande mark riskerar att översvämmas vid höga flöden, samt att näringsrikt vatten rinner vidare till Ältasjön.

Vision bild efter åtgärder. En öppen våtmarksmosaik skapas med vissa djupare vattenspeglar för att ytterligare gynna växter och djur. Åtgärderna verkar också flödesdämpande.

Entrén till Trollsjöns naturreservat. våtmark.

Våtmarken är belägen mellan Sockenvägen och parkeringen vid Freagattbacken och ligger i Trollsjöns naturreservats entré. Ytan används inte idag, utan är en utdikad våtmark som är i det närmaste igenvuxen av vass och sälg. Enligt reservatsföreskrifterna räknas entrén till Trollsjöns naturreservat som parkmark och ska kopplas till lek och motion.

Denna yta kommer därför anläggas både som en aktiv våtmark men också för att tillgängliggöra ytan för besökande. Vattnet som rinner genom våtmarken är dagvatten från Sockenvägen och avrinning från Bagarsjön. Vattnet från dessa två områden är näringsrikt och för en god vattenkvalitet nedströms, är det positivt att detta fångas upp och fördröjs.

Diket vid entrén till Trollsjöns naturreservat. Igenvuxen våtmark som leder bort vatten. Mycket låga naturvärden samt otillgänglig för besökare.

Visionsbild över dikets utformning samt hur våtmarken kan öppnas upp för att både gynna biologisk mångfald och för besökare att ta del av den. Finansiering för de rekreativa åtgärderna söks hos NTN.

Vrakovikens fisklek, Nyckelvikén.

Detta projekt är ett inspel från Länsstyrelsen i Stockholm vilka har pekat ut möjligheter för att utveckla en mindre våtmark för fisklek, då främst abborre och gädda på platsen.

Utredning kommer göras för att se vilka möjligheter som finns till denna typ av anläggning. Om utbyggnad sker kommer detta att kunna vara en del av att stärka beståndet av fisk i Saltsjön. Ytan är idag välbesökt, men upplevs mörk och snårig. En sådan anläggning skulle skapa kunna skapa goda pedagogiska och rekreativa effekter.

Inspirationsbild från Hemmesta sjöäng på Värmdö. Här anlades en sk. Gäddfabrik, en yta där gädda kan simma in från intilliggande havsvik för att fortplanta sig.

Sjöarnas våtmarker,

Flertalet av Nackas sjöar är små och näringsrika. Dessa sjöar har ofta, vid in och utlopp en sumpskog och mindre och utdikade våtmarker. Genom att på olika sätt aktivera dessa våtmarker kan de bidra till fångs av näringsämne i vattnet och på så vis bidra till en bättre vattenkvalitet i sjöarna. Att återskapa våtmarker i sjöarna bidrar också till biologisk mångfald. Exempel på sjöar som har just dessa våtmarker är; Insjön, Glasbrukssjön, Myrsjön och Sågsjön.

Åtgärder och anläggande av mindre vatten

I flertalet av Nackas reservat förekommer utdikade skogsområden. Dessa har tidigare varit våtmarker, men som dikats ur för att möjliggöra skogsbruk. Genom att skapa fördämningar kan dessa diken och skogsområden blötas upp och på så vis återskapas mindre vatten och våtmarker. Att återskapa våtmarker i skog, bidrar till att fånga upp näring som annars läcker ut via vattnet, men det stärker också områdets biologiska mångfald. Dessa mindre vatten är viktiga ur en rad perspektiv, och har effekter på många växter och djur.

Exempel på platser för historiska våtmarker i skogen är Velamsund och Tattbys naturreservat.

Velamsunds naturreservat, vårvinter 2022. Utdikad granskog. Mycket låga naturvärden, främst gran och enstaka mossor.

Vision bild efter åtgärder. Uppblött skogsmark där växtligheten fritt får utvecklas. Skapande av höga naturvärden, mycket gynnsamma biotoper för biologisk mångfald.

Risakanalys

Vid utebliven investering utförs inga åtgärder för att aktivera och restaurera våtmarker. Våtmarkerna fortsätter då att läcka näringsämnen och koldioxid och renar inte vatten så som när de är aktiva. Arter av växter och djur som är beroende av denna typ av miljö kommer förlora sina biotoper och minska kraftigt i antal. Ytor som idag är otillgängliga och oattraktiva för besökaren, fortsätter att vara så, och kommer på sikt att växa igen ytterligare.

Tidplan

Första året planeras de olika åtgärderna in. Inmätningar av höjder, olika tillståndsansökningar, projektering och upphandling av utförande entreprenörer. Under första året planeras också de mindre åtgärderna att utföras till sin helhet, dessa är pluggning av diken i skogsmark och sjöarnas våtmarker.

Andra året planeras de större schakterna in och röjning av vegetation i de större våtmarkerna.

Mensätra våtmark, det goda exemplet

Mensätra våtmark är ett investeringsprojekt, finansierat av Natur och trafiknämnden samt med bidrag från LONA. Våtmarken öppnades upp för besökare i juni 2022.

Våtmarken är på 1,5 ha och bestod i tidigare av ett dike som avvattnade våtmarken.

Mensätra våtmark är belägen längs Värmdövägen, och närmste granne med fd. Bygg Ole/Beijer bygg.

En liten äng fanns kvar mitt i våtmarken, mestadels innehållande älggräs och nässlor, i övrigt täcktes våtmarken av täta sälgbuskage. Längs norra sidan av våtmarken började gran att växa in mot ängen. Våtmarken hade mycket låga, naturvärden samt låg biologisk mångfald.

Recipient för våtmarken är Sågsjön, vilken har problem med övergödning, samt att inloppet till sjön skadas vid höga vattenflöden.

Bilder från Mensättra våtmark, november 2021 innan åtgärderna påbörjades.

En inloppsdamm byggdes, dikets grävdes om dämdes upp, samt att stora delar av de mittersta sälgbuskagen tog bort. Våtmarksväxter planterades in och den inväxande granen togs bort. För att tillgängliggöra våtmarken anlades även parkeringsplats, spänger och vägar. Bilderna nedan är tagna i maj 2022, alltså bara 6 månader från entreprenadsstart. Detta visar på våtmarkens stora kapacitet till förändring och återanpassning.

Vy över Mensättra våtmark, juni 2022.

Diket översvämmas vid höga flöden och sjunker sedan undan. Detta skapar den sk. våtmarkstressen som är mycket gynnsamt för våtmarkslevande växter och djur.

Faunadepåer av död ved i olika storlek är placerat ut runt om i våtmarken. Dessa skapar livsmiljöer för insekter och svampar.

Effekter efter tre månader som aktiv våtmark

Direkt efter färdigställandet av våtmarken började olika arter att hitta dit och bosätta sig. På ången hördes dova ljud av pollenletande insekter, så som bin, fjärilar och steklar. Över vattnet for olika typer av trollsländor och i vattnet påträffades salamandrar och vattenlevande insekter.

Förskolor och skolor har redan besökt/har inplanerade besök i Mensättra. Boo natur och miljövännar har vandring i våtmarken inplanerad i höstkalendern, och ett flertal kommun interna grupper har besökt våtmarken i syfte att lära sig mer om denna typ av mark.

Vattensalamander påträffad i Mensättra.

Även olika typer av ormbunkar, mossor, svampar och lavar har börjat växa samt det i sälgbuskagen myllrar av fågelliv.

